

TASDIX;

Fikir ve Sanat Eserlerini Korumada Bir Internet Uygulaması

Zafer BABÜR¹,

“Verba Volant, Scriba Manent”

Evet, Latince özdeyiş tüm dillerde aynı şekilde söyleniyor, Türkçe’de de farklı değil; “Söz Uçar, Yazı Kalır”... Ya Internet ortamında ne olacak? Bundan böyle fikir ve sanat eserlerinin zaman damgası uygulaması “Tasdix” ile tasdixlenmesi oluşturulan sertifika dosyası ile bilgisayar ortamında her türlü belge, doküman güvence altına alınıyor ve anılan dosya Türkiye Cumhuriyeti adli mercileri nezdinde de kesin delil olarak kabul ediliyor.

İnsanoğlu önce mağara duvarlarına resim yapmış, ağaçlara şekiller çizmiş. Dicle ve Fırat’ın kıyılarında ise kil tabletlerin üzerine çivi yazısı kullanmışlar. Asurlular da Mısırlılar gibi yaş kil üzerindeki yazılarına yüzüklerini basarak bunları mühürlemişler. Nil kıyılarında ruhban kesimi diğerlerinin anlayamaması için kendi özgün imlerini geliştirmişler... Çin’de düğümlenen sicimlerin yerini daha sonra resim yazısı almış. Yazı biçimlerini yasalarla desteklemişler. Günümüzün Kapalı anahtar (private key) ve açık anahtar (public key) altyapısına benzetebileceğimiz kişiye özel silindir mühür burada da kullanılmış. Yazıların, anlaşmaların yüzyıllarca kalabilmesi için kayalara kanunlarını kazıtmışlar.

Antik Yunan ve Roma anlatılarında harf yazılarının Fenike’ye dayandığı söylenir ve Romalıların isim simgeleri için kalıpları olmasına ve kopyalama işinde köleleri kullanmalarına rağmen bu işi mekanik yöntemlere geçirmediklerinden bahseder. Yine aynı kaynaklara göre: Her yöneticinin, valinin mühürü mevcuttur. Yazılara mühür konularak geçerlilikleri sağlanır.. Papirüs, parşömen ve bilahare kağıdın kullanımında el yaması kopyaları çoğaltan yazmanlar da artmış, ama hala bu yazıların asıl olup olmadığını söyleyen bunlara konan sıcak mühürlermiş.

Geçmişte insanoğlu taşları, kabukları, boncukları birbirine çarpmış, içi boş kütüklere tokmakla vurmuş, boynuzların içine üflemiş ve bunlarla doğaya eş sesler çıkartmaya çalışmış. Kendince ritm yapmış, bu ritme uyanlar figuratif hareketler yapmışlar. Sonra doğada varolan sesleri taklit edebilecek cihazlar üretmişler, önce beyinlerinde işitmişler sonra etrafındakilere dinletmişler. Takibeden zamanlarda bestelerini kendine özgün yazım şekli ile saklama yoluna gitmişler. Osmanlı döneminde nota yazmak rağbet görmediğinden XIX yüzyılda III. Selim’in teşviki ile “koma” kullanan besteleri için Hamparsum ve Nasır Dede’ye² nota gösterimleri geliştirilerek klasik Türk musikisi kayıt altına alınmış. Kullanım kolaylığı açısından Hamparsum notalama sistemi daha hızlı yaygınlaşmıştır.

Bunların hepsi de bireylerin fikirlerinden doğan güller. Kimileri kayıt altına alınmadılar, kimileri açamadan soldular, kimileri kayıt altına alındı, biçim değiştirdi zamanımıza ulaştı

¹ Zafer BABÜR

İş Geliştirme Md. Eczacıbaşı Bilişim Büyükdere Cad. Ali Kaya Sok. No 7 Levent, İSTANBUL

² Hamparsum “Ermeni Khaz”, Abdülbaki Nasır Dede “Arap Ebced” nota sistemi temel alınıp geliştirilmiştir.

ama bunu oluşturanlar bundan nemalanamadılar... Örneğin Avusturya'daki bir site Mozart'ın yazdıklarını internet üzerinden ilgilenenlere bilabedel sağlıyor.

Veriye ve bilgiye ulaşmak için eskiden kütüphanelerde sayfaları karıştırırken, her evde en azından bir kitaplık rafı bulunurken, artık internet sayesinde faremize tıklıyoruz web sayfaları arasında geziniyoruz. Kağıt önemli verileri taşıyan yegane ortam olma özelliğini yavaş yavaş kaybederken, yakında her bireyde bir bilgisayar ve her yerden internet erişimi olmasını beklediğimizden kağıt üzerindeki imza kavramı da önemini yitiriyor. Mektup yazmanın unutulduğu, ödemelerimizi internet üzerinden hiç dokunmadığımız para ile yaptığımız bu dönemde telif haklarının bu ortamda da korunması, kollanması geçmiş zamanlarda olduğu gibi yine gerekiyor. Özgün yapıtların bize ait olduğunu ispatlamamız gerekiyor. Geçmişte üçüncü bir şahsın şahitliğini ya da kamunun resmi bir kurumunun damgasını arardı yüce yargı. Artık adli merciler de internet dünyasında "Sanal Delil" olarak "elektronik imza" yı kabul ediyor. Bilgisayarınızdan ayrılmadan, sadece bir tıkla elektronik ortamda doğmuş fikri haklarınızı içeren belgeyi, yine elektronik ortamda "tasdix" lenmiş olarak, ileride **fikri mülkiyet hakkınızı** ispatlamak için kesin delil olarak kullanılmak üzere elektronik ortamda saklayabiliyorsunuz.

Fikri Mülkiyet Hakkı Nedir?

Fikri mülkiyet, zihinsel üretim süreci sonucunda ortaya çıkmış çalışmalar ve bunlardan doğan haklar için kullanılan bir tanımdır. Genel anlamda; bilimsel, edebi, sanatsal ya da sanayi alanlarındaki zihinsel etkinlikler sonucunda elde edilmiş yasal hakları anlatır.

Fikri mülkiyet kavramı, fikri ve sınai haklar başlıkları altında ele alınır. Sınai haklar; buluşlar (patent, faydalı model), endüstriyel tasarımlar, markalar gibi zihinsel üretimlerden kaynaklanan hakları kapsar. Fikri haklar ise; makale, hikaye, roman, şiir, senaryo, film, resim, fotoğraf, çizim, müzik, mimari, heykel, grafik tasarım ve benzeri sanatsal çalışmalardan doğan hakları, yani telif haklarını ifade eder. Hem telif hakları hem de sınai haklar kavramlarından bahsedildiğinde, ifade kapsamında maddi ve manevi hakların tümü yer alır.

Telif hakları; edebiyat, müzik, resim ve heykel gibi özgün sanatsal çalışmaları gerçekleştirenlerin, oluşturdukları eserlerinden dolayı sahip oldukları maddi haklarıdır. Filmler, koreografiler, mimari eserler, reklamlar, haritalar, teknik çizimler, bilgisayar yazılımları ve veritabanı uygulamaları desenleri de telif hakları kapsamına girer. Komşu haklar ise belli bir eseri icra eden sanatçıların haklarını ifade eder. Örneğin; oyuncuların ya da müzik icracılarının çalışmaları, plak/kaset/CD veya film yapımcılarının oluşturdukları kayıtlar, radyo-tv yapımcılarının oluşturdukları programlar sonucu doğan hakları bu sınıflamada yerini alır.

Bir eseri meydana getirenin ürettiği eser üzerinde devredilemez manevi hakları vardır. Bu haklar; eserini kendi kullanması, başkalarının kullanılması, çevrilmesi, adapte edilmesi, çoğaltılması ve dağıtılması gibi konularda izin verme ya da yasaklayabilme haklarıdır. Telif haklarından dolayı eser sahibinin kazandığı maddi haklar ise, eser sahibi yaşadığı sürece ve ölümünden 70 yıl sonrasına kadar, eserinden (kendi ve mirasçılarının) maddi gelir elde etmesini sağlar.

Fikri Mülkiyet Hakkı Nasıl Sağlanır?

Edebi, sanatsal ve bilimsel alanlardaki çalışmalar telif haklarını doğurur. Yani edebi, sanat ya da bilim alanında ortaya çıkmış bir eserden dolayı eser sahibinin eserini yayınlama, çoğaltma, yayma, eseri üzerinden maddi kazanç sağlama, bütün bunları yapabilmek için başkalarına

vekalet verme ya da bu sayılanların hiçbirini yapmama ve yaptırmama hakkı vardır ve bu eylemler kanunla tanımlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde Fikir ve Sanat Eserleri hakkındaki kanun, 05/12/1951 günü kabul edilmiş, 5846 sıra numarası ile, 13/12/1951 günlü 7981 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

"Bu Kanunun amacı, fikir ve sanat eserlerini meydana getiren eser sahipleri ile bu eserleri icra eden veya yorumlayan icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların ve radyo-televizyon kuruluşlarının ürünleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirlemek, korumak, bu ürünlerden yararlanma şartlarını düzenlemek, öngörülen esas ve usullere aykırı yararlanma halinde yaptırımları tespit etmektir. Kanun Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları, Her nevi rakıslar, yazılı kareografi eserleri, pandomimalar ve buna benzer sözsüz sahne eserleri, Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topoğrafyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri ilim ve edebiyat eserleri kapsamında saymaktadır."

Av. Erdem Türkekul³'ün konuşmasında da belirttiği üzere;

"Ülkemizde fikri hakların korunmasıyla ilgili hak sahipliğinin kanıtlanması için eserin noterde suretinin çıkarılması, iadeli taahhütlü mektupla eser sahibinin eseri kendisine yollaması gibi masraflı ve içeriğin gizliliği açısından güvenli olmayan çeşitli yöntemler kullanılıyor "

İnternet ortamında hak sahipliğinin kanıtlanması için bir başka yöntem ise Tasdix kullanımımızdır ki Sn. Faruk Eczacıbaşı'nın 5 Haziran, 2007 de İstanbul Modern Sanat Müzesinde Tasdix'in tanıtım toplantısı açılış konuşmasında da değindiği üzere;

*"Temel işlevi elektronik ortamdaki her tür dosyayı güvenilir, uluslararası standartlara uygun, yasal geçerliliği olacak şekilde; işlemin yapıldığı anda ve işlem yapılan bilgisayarda olduğunu gösteren onaylama (zaman damgası) hizmetini internet üzerinden vermek olan **Tasdix**; Türkiye'de bu konudaki önemli bir ihtiyacı karşılayacaktır. **Tasdix** sayesinde her yeni fikir ya da eser sahibi eserini bilgisayarına kaydettiği anda zaman damgası ekleyebilecektir ve bu kayıt Türkiye Cumhuriyeti adli mercileri nezdinde 5070 sayılı elektronik imza kanunu sayesinde hukuksal bir delil olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de her geçen gün fikri ve sınai haklar konusunda ilerleme kaydediyoruz. **Tasdix** bu konudaki uygulamaları hızlandıran kullanımı kolay, aynı zamanda güvenilir bir çözüm olarak Türkiye'de bir ilke imza atmaktadır."*

5070 sayılı elektronik imza yasasına göre telekomunikasyon kurumu tarafından yetkilendirilmiş elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı olan **E-Güven**'in (www.e-guven.com) güvenli altyapısı ve **Eczacıbaşı Bilişim**'in (www.ebi.com.tr) kullanımı kolay ve ekonomik

³ **Av. Erdem TÜRKEKUL, Türkekul Hukuk Bürosu, İstanbul Modern Sanat Müzesi Tasdix tanıtım toplantısı 05.06.2007**

Ülkemizde fikri hakların korunmasıyla ilgili yaşanan sorunların en önemlilerinden biri, hak sahipliğinin kanıtlanması sorunudur. Uygulamada hak sahipliğinin kanıtlanması için eserin noterde suretinin çıkarılması, iadeli taahhütlü mektupla eser sahibinin eseri kendisine yollaması gibi masraflı ve içeriğin gizliliği açısından güvenli olmayan çeşitli yöntemler kullanılıyor. Bu yöntemlerin hepsinin ortak noktası eserin oluşturulma anı ile ilgili zaman bilgisinin kayıt altına alınması ve bunun mahkemelerde delil olarak kullanılabilmesi. Tasdix, eserin oluşturulma anını kanıtlayabilecek nitelikte, delil elde etmemizi sağlayarak bu sorunu çözümlüyor

çözümü **Tasdix** (www.tasdix.com) ile dokümanların oluşturulduğu zaman ve bu dokümanların üzerinde daha sonra herhangi bir değişiklik yapılmadığı da kanıtlanabilir.

TASDIX Ne İşe Yarar?

Tasdix, özgün olduğunu veya hangi tarihte elinizde bulunduğunu kanıtlamanız gereken durumlar için dokümanlarınıza sayısal zaman damgası vurur.

Başta fikir ve sanat eseri sahipleri olmak üzere pek çok kişi, çalışmalarının ya da fikirlerinin çalınacağından, izinsiz kullanılacağından endişe eder. Bu nedenle de belgeler üzerinde zaman bilgisi eklemek için, bu belgeleri birden fazla noterde onaylatmak ya da kendi kendilerine iadeli-taahhütlü olarak postalamak gibi yöntemleri kullanırlar. Günümüzde ise 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu doğrultusunda hizmet veren yetkili elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarından E-GÜVEN sayesinde Tasdix'in yaptığı sayısal zaman damgalaması, yasal merciler tarafından kabul gören bir işlem haline gelmiştir.

Bir güftekar şarkı sözlerini, bir fotoğraf ustası yaptığı kompozisyonunu, bir mimar çizimlerini, bir heykeltıraş yaptığı heykelin resimlerini, bir senarist yazdığı senaryosunu/sinopsisini, bir bestekar notalarını, bir şef özgün mönüsünü, bir dermatolog reçetesini, bir adli tıp doktoru tıbbi raporunu, bir ev hanımı dantel desenini, bir ev sahibi ya da kiracı kontratını, bir muhasebeci raporlarını “tasdix” leyebilir. Önemli olan, İnternet gibi bir ortamda eser yayınlamadan evvel eser sahibinin eserini diğerlerinden önce oluşturduğunu ispatlamasıdır ki tasdix elektronik ortamda yasal geçerliliği olan bir delil oluşturarak bunu sağlamaktadır.

Musiki Eseri Sahipleri Grubu (MSG) Yönetim kurulu Başkanı Garo Mafyan'da konuşmasında⁴ Tasdix'in MSG üyeleri için güvenilir, ekonomik, pratik ve hızlı bir çözüm olduğunu ve belirtmiştir.

Tasdix, türü ya da boyutu ne olursa olsun, bilgisayar ortamında oluşturulmuş her tür belgeye, dokümanı oluşturanın bilgisayarından başka bir ortama taşımadan, olduğu ortamda belgenin özet⁵ünü (hash) oluşturup buna Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısı olan **E-GÜVEN** tarafından kalıcı ve yasal geçerliliği olan bir zaman damgası eklemesini sağlar.. Böylece “tasdix”lenen dokümanların oluşturulduğu zamanı belgelendirmek için eski ve maliyetli yöntemleri kullanmaya gerek kalmaz. Sistem 24 saat İnternet üzerinden çalıştığından mesai saatleri ya da tatil günleri gibi bir kısıtlaması da yoktur.

Tasdix Masaüstü yazılımı kullanarak bilgisayar ortamındaki her tür lü dosyaya, dokümanınıza sayısal zaman damgası vurulabilir. Böylece;

- tek bir tıkla,
- herhangi bir kuruma ihtiyaç duymadan,
- düşük bir maliyetle,
- dokümanları ilgisiz kişilerle paylaşmadan, onlara göstermeden,

⁴ **Garó MAFYAN, Musiki Eseri Sahipleri Grubu (MSG) Yönetim Kurulu Başkanı, İstanbul Modern Sanat Müzesi, Tasdix Tanıtım Toplantısı, 05.06.2007**

"Tasdix bizim için ekonomik, hızlı ve pratik bir çözüm sağlıyor. Bu hizmetle grubumuzdaki sanatçılar eserlerini bilgisayarlarına kaydettikleri andan itibaren, kullanımı kolay Tasdix uygulaması ile güvenilir, pratik ve resmi geçerliliği olan bir elektronik belgeye sahip olacaklar. MSG olarak, tüm bu avantajları bize sağlayan Tasdix'i sanatçılarımızın da kullanması için özel bir paket anlaşması yapmış bulunuyoruz."

- mesai saatleri ya da iş günlerine bağımlı olmadan,
- bilgisayarınızdan “tasdix”lediğiniz dökümanlarınız;

olası sorunlara karşı hangi tarihte elinizde olduğu ve üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmadığı konusunda yasal geçerliliği olan bir kanıt (sayısal zaman damgası) sahip olur.

TASDIX Nasıl Çalışır?

Tasdix İnternet bağlantısı gerektiren bir online uygulama olup, öncelikle Tasdix sistemine <http://www.tasdix.com> web adresinden üyelik gerektirir. Bireysel üyelik tamamen serbest olup geçerli bir e-mail adresi olan herkese açıktır. Kurumsal üyelik vergi dairesi kurumsal adres vb bilgileri taleptmekte buna göre kullanıcı ve altkullanıcı tanımlarını yaptırmaktadır. Bireysel ya da Kurumsal üye olunabilen sistem sayesinde bireysel kullanıcı kendi özgün eserini kendisi için “tasdix” lerken, kurum çalışanları kurum dahilinde oluşturdukları eserlerini, kurumun kendilerine tahsis ettiği kullanıcı adı ile kurum için “tasdix” leyebilmektedirler.

Tasdix sistemine üye olunduktan sonra, tasdix’in <http://www.tasdix.com> web sitesinden kullanıcının bilgisayarındaki işletim sistemine uygun (MacOS, WindowsXP) ve ücretsiz olan Tasdix Masaüstü yazılımını bilgisayara indirmesi (download) gerekir. Bu sayede kullanıcının özgün dosyası bilgisayarında kalmakta ve bu dosyanın karşı tarafta zaman damgası veren siteye yüklenmesi (upload) gerekmemektedir. Her tasdix işlemi üyenin bir kontörüne mal olmaktadır.

Tasdix’e üye olup Tasdix Masaüstü yazılımını bilgisayarına yükleyen üyeler, hesaplarında yeterli kontör varsa (her tasdix için 1 kontör), anında tasdixleme işlemi yapmaya başlayabilirler. Kontör almak isteyen üyeler, web sitesi üzerinden kredi kartı ya da banka havalesi ile kontör satın alabilirler.

Bir dosyanın “tasdix”lenmesi için yapılması gerekenler;

1. Bilgisayarınızda tasdixlenecek dosyayı seçin
2. İmleç dosyanın üzerinde iken sağ tıklayın
3. Listedeki “Tasdixle” komutuna tıklayın
4. Çıkan pencerede kullanıcı adı ve şifrenizi girin
5. Tasdix dosyanın özütünü (hash) alıp, zaman damgasını üzerine ekleyecektir. Bu işlem sonucunda hesabınızda kalan kontör ekranda belirecek ve “.tms” sayısal zaman damgalı sertifikanız bilgisayarınızda oluşacaktır.
6. Eseriniz (dokümanınız) ile birlikte sayısal zaman damganızı da uzun yıllar saklayınız

Sonuç:

Kil tabletin yerini papirüs, papirüsün yerini parşömen, parşömenin yerini kağıt aldı. Kağıdın tahtını ise İnternet almaya çalışırken tescil mekaniği de yerini elektronik imza ve onun yan ürünlerine bırakacak. Eczacıbaşı Bilişim ve e-Güven’in ortak çalışması olarak ortaya çıkan TASDIX, Türkiye’de bir ilki gerçekleştirmiştir. Fikir ve sanat eseri sahipleri artık geleneksel yöntemler yerine “Tasdix”i kullanarak dökümanlarına internet aracılığıyla anında zaman damgası ekleyebilecektir. Böylelikle, hukuksal açıdan çalışmalarının özgün ve kendilerine ait olduğunu kanıtlamaları çok kolaylaşacaktır.

Kaynaklar:

1. 5070 Sayılı Elektronik imza kanunu <http://rega.basbakanlik.gov.tr/>
2. Mühürden Elektronik İmzaya 102X Hertz, Zafer BABÜR www.BtDunyasi.Net 16.Subat.2006
3. www.tasdix.com
4. www.wikipedia.org
5. www.ebi.com.tr
6. www.e-guven.com.tr
7. www.e-imza.gen.tr